

Asia: VN/20721/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

Palkansaajan työssäoloehdot ei tule pidentää nykyisestä. Pientuloiset ja köyhyyttä kokevat, jotka elävät pitkälti pätkätoiden ja määräaikaisten sopimusten varassa kokevat, että työssäoloehdon pidennys tulee entisestään heikentämään heidän toimeentulomahdollisuuksiaan ja lisää riskiä päätyä etuuksien varaan. Etuuksia saavien tilanteesta Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on viimeksi helmikuussa 2023 todennut, että Suomen sosiaaliturvan taso edelleen liian alhainen.

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

Euroistamisen hyödyt ovat rajatut työllisyyden edistämisessä. On ongelmallinen pätkätoita tekeville, taideammateissa toimiville ja freelancereille. Palkansaajan työssäoloehdon kertymistä ei tule muuttaa.

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

Työttömät ja erityisesti pitkäaikaistyöttömät ovat pitäneet palkkatukityötä tärkeänä tukena omalle elämälleen ja uudelleen työllistymiselleen. Palkkatukityön ehtoja ei tule muuttaa. Heikennys kohdistuisi etenkin vaikeasti työllistyviin.

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

Työttömyysturvan suojaosa tulee säilyttää. Se on selkeä leikkaus työttömyysturvaan, eikä sinällään luo uusia työpaikkoja. Suojaosa on auttanut monia työttömiä ja pitkäaikaistyöttömiä ottamaan vastaan lyhytaikaista tilapäistyötä ja siten parantamaan taloudellista tilannettaan. Yritykset ovat

antaneet palautetta, että suojaosan kautta he ovat saaneet tilapäisiin henkilötarpeisiinsa sujuvammin työvoimaa.

Vammaispuolelle on saatu henkilökohtaisia avustajia suojaosan turvin, koska työtuntimäärät ovat pieniä. Uhkana on, että avustajien saanti vaikeutuu. Suojaosan poistaminen heikentää etenkin osatyökykyisten ja kuntoutuvien mahdollisuuksia osallistua työelämään.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

Lapsiperhekorotukset työttömyysturvaan tulee säilyttää. Poistaminen tulee lisäämään lapsiperheköyhyyttä entisestään. Korotusten poistaminen vaikuttaa köyhyyttä syventävästi etenkin perheissä, joissa on useampia lapsia. Kasvavilla lapsilla on normaalit tarpeensa. Niukkuusrajalta elävät perheet joutuvat tukeutumaan entistä enemmän toimentulotukeen ja ruokajakeluihin. Lapset tarvitsevat tasapainoisen kasvu ympäristön.

Esityksestä puuttuvat riittävät vaikuttavuusarviointit. Myös hallitusohjelmaan sisältyvien muiden lapsiperheiden toimeentuloon liittyvien lakimuutosten kumulatiiviset vaikutukset tulee arvioida ja esittää selkeästi.

Lausuttavaa omavastuuajan pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

Omvastuu-aikaa ei tule pidentää. Se on leikkaus työttömän toimeentuloon ja epävarmuus kasvaa. Työttömyys ei useinkaan ole oma valinta, työttömäksi voi joutua kuka tahansa, eikä siihen voi itse vaikuttaa. Omavastuupäivät koetaan ”rangaistuksena”. Työttömäksi joutuminen koetaan aina raskaana. Kannustavilla elementeillä saavutetaan parempi työllisyys.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Esitys ei tule lisäämään työpaikkoja ja työllisyyttä suunnitellulla tavalla, eikä se siten tule parantamaan merkittävästi julkista taloutta. Esityksellä on useita negatiivisia vaikutuksia työttömien ja heidän perheidensä toimeentuloon. Riski köyhyyden syventymisestä on olemassa. Samoin työvoimapula voi tulla esteeksi yrityselämän kehittymiselle.

Vireillä olevien lakiesitysten kumulatiivista vaikutuksista toimeentuloon ja köyhyysriskin kasvamiseen ei ole selkeitä vaikuttavuusarvioiteja. Ne tulee tehdä ennen lakien käsittelyä ja mahdollisesti järjestää uusi lausuntokierros.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli vuonna 2021 jo lähes 900 000 henkilöä, 16,3 prosenttia kotitalousväestöstä. Määrä oli kasvanut 117 000 henkilöllä edellisvuodesta. Tätä tilannetta elinkustannusten nousu heikensi edelleen vuonna 2022. Mikä on tilanne, jos nämä ehdotetut leikkaukset työttömyysturvaan, sosiaaliturvaan, asumistukeen ja toimeentulotukeen toteutuvat?

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Kumulatiiviset vaikuttavuusarviointit vireillä olevista työttömyysturvaan, sosiaaliturvaan, asumistukeen ja toimeentulotukeen liittyvistä lakiesityksistä tulee tehdä. Päätöksenteossa tulee huomioida Euroopan sosiaalisen pilarin toimintaohjelma köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi, johon Suomi on sitoutunut. Samoin työttömyysturvaan liittyvä Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n sopimus, jossa Suomi on jäsenenä.

Huomioitava myös Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean päätökset ja moitteet Suomelle työttömyysturvan liian matalasta tasosta.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Muutosten vaikutuksia on seurattava säännöllisesti.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Aikataulu on ollut kiireinen. Lain voimaantuloa tulee siirtää, kunnes riittävät vaikuttavuusarviointit on tehty

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Lakiesitys heikentää työttömien asemaa ja toimeentuloa. Riskinä on, että toimeentulovaikeudet lisääntyvät, köyhyys syventyy ja huono-osaisuus kasvaa. Kannustimet puuttuvat esityksestä.

Lausuntoaika on ollut vajaat kaksi viikkoa, yleensä lausuntoaikaa varataan ohjeistuksen mukaan kuusi viikkoa. Lausuntoaika voi olla vain perustellusta syystä lyhyempi. Kiireinen aikataulu vaikuttaa heikentävästi lain valmistelun laatuun sekä mahdollisuuksiin lausua esityksestä.

Valkonen-Jusslin Leena
Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-Fin